

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMRIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marioni - Videm

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inezemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglesi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVII - N. 3 (340)

Udine, 15. februarja 1966

Izhaja vsakih 15 dni

Pismo SKGZ italijanski in jugoslovanski vladi

Položaj Slovencev v Italiji

Ravnanje s slovensko manjšino ne ustreza
niti črki, kaj šele duhu sporazumov

Vladi Republike Italije **ROMA**Izvršnemu svetu SFR Jugoslavije **BEOGRAD**

Izvršni odbor Slovenske kulturne-gospodarske zveze je že večkrat razpravljal o izvajanju določb Posebnega statuta londonske Spomenice o soglasju v odnosu do Slovencev na Tržaškem. Ob desetletnici podpisa Spomenice je izvršni odbor izčrpno obravnaval položaj tržaških Slovencev in o tem podrobno obvestil v pismu z dne 20. novembra 1964 predsednika vlade Republike Italije posl. Alda Mora z željo, da bi se v polnosti izvajali vsi členi Posebnega statuta.

Izvršni odbor SKGZ si je štel v svojo dolžnost, da na svoji seji, dne 3. februarja 1966, o stvari ponovno razpravlja spričo neuspelega 12. zasedanja mešanega italijansko-jugoslovanskega odbora za izvajanje Posebnega statuta.

Ta neuspeh je tem huje prizadel pripadnike slovenske skupnosti na Tržaškem in v Italiji nasploh, ker se je zadnje zasedanje mešanega odbora vršilo neposredno po obisku predsednika Alda Mora v Beogradu, kjer je bila v skupnem poročilu izražena želja, da bi «dosegli nadaljnji napredek z namenom, da se obema narodnostima skupinama zagotovi ravnanje, ki ustreza ne samo črki, temveč tudi duhu obojestranskih dogovorov».

Slovensko prebivalstvo je z zadoščenjem sprejelo to zagotovilo, ki je pomnilo priznanje z najvišjega mesta, da se ti dogovori pomanjkljivo izvajajo in je hkrati napovedalo novo obdobje v tem pogledu. Zato je bilo utemeljeno zaupanje, ki je spremljalo delo 12. zasedanja mešanega odbora, na katerem bi se morale v praksi uveljaviti želje, izražene v tako pomembnem dokumentu.

Ponoviti je namreč treba, da se mnogi členi Posebnega statuta na Tržaškem v odnosu do slovenskega prebivalstva ne izvajajo, da v zvezi z drugimi členi niso bili sprejeti potrebni ukrepi in da je izvajanje nekaterih členov pomanjkljivo. Torej ravnanje s slovensko manjšino ne ustreza še niti črki, kar hkrati samo po sebi potrjuje, da je to ravnanje še daleč od duha Posebnega statuta.

Izpolnjevanje sprejetih obveznosti je predvsem stvar politične pripravljenosti, v prvi vrsti najvišjega predstavniškega in izvršnega organa v državi. Izraz razpoloženja v tem oziru sta dejstva, da Spomenice o soglasju parlament italijanske republike ni formalno ratificiral, zaradi česar so ji sodniki in uradniki odrekli veljavo državnega zakona in s tem možnost izvajanja določb Posebnega statuta, in da niso bili spremenjeni obstoječi in sprejeti novi zakoni, ki bi zagotovili pravice slovenske manjšine v duhu Posebnega statuta.

Spričo takega stanja ni bila lahka naloga mešanega italijansko-jugoslovanskega odbora, ki ga določa čl. 8 Posebnega statuta z namenom, «da bi pomagal in dajal nasvete o vprašanjih, ki se tičejo zaščite obeh narodnostnih skupin in proučevanja prošnje teh skupin ter obiskoval področja». K še manjši učinkovitosti odbora je prispeval tudi njegov pravilnik, po katerem je, med drugim, upravičen obravnavati pritožbe pripadnikov narodnostnih skupin in organizacij pod pogojem, «da je potekel rok šestih mesecev od vložitve nadrejenim oblastem».

Naša ocena dvanajstih zasedanj mešanega odbora temelji na vsakdanjih izkušnjah o tem, kaj se izvaja in kaj ne, ter na neposrednih izkušnjah naše Zveze in njenih članic, ki nam pričajo o pičlih rezultatih dela mešanega odbora in o njegovi neučinkovitosti.

O neučinkovitosti odbora so prepričani pripadniki slovenske narodnostne manjšine in slovenske organizacije na Tržaškem, ki se vedno v manjši meri poslužujejo določb čl. 5 pravilnika, ki daje pravico vlagati pritožbe na mešani odbor. Če «menijo, da so jim bile kršene pravice, ki jih Posebni statut priznava» in naslavlja na odbor vprašanja, «ki se nanašajo na neskladnost zakonodaje z določbami Posebnega statuta».

Naša Zveza in njene članice so na primer v prvih petih letih obstoja mešanega odbora naslovile osemnajst vlog, dočim je bila vložena v naslednjih treh letih samo ena.

Ponovno lahko poudarimo težavne okoliščine, v katerih odbor dela, toda izrazi, kot «ozračje medsebojnega razumevanja», «medsebojno razumevanje in sodelovanje» in podobno, ki se, ne glede na izide, v uradnih sporočilih o zasedanjih odbora vztrajno ponavljajo, vzbujajo ob neizpolnjevanju številnih in bistvenih določb sporazuma, pri Slovencih v Italiji nerazpoloženje, dvom in nezaupanje. Poleg tega so bila ta sporočila skopa in splošna, kolikor jih je sploh bilo. Tržaški Slovenci v Italiji na splošno ter z njimi naša Zveza so se vedno trudili, da bi po svojih močeh prispevali k utrjevanju dobrih odnosov med Italijo in Jugoslavijo. Iskreno tudi žele, da bi bili element zblíževanja, toda menijo, da je odkritost v sporočilih boljša pot do uresničitve pogodbenih določb in da je urejevanje položaja narodnostnih skupin, posebno če je le-to medsebojno pogodbeno urejeno, bistveni element za medsebojno razumevanje in sodelovanje.

Posebno zaskrbljenost pa vzbuja pri tržaških Slovencih metoda linearne reciprocitete, katere se mešani odbor pri sklepanjih dosledno poslužuje. Posebni statut sloni na priznanju pravic, ki veljajo v enaki meri za italijansko skupnost pod jugoslovansko upravo in slovensko skupnost pod italijansko upravo, kar je povsem na-

Nadaljevanje na 3. strani)

Problem, ki močno zaskrblja našo skupnost

Beg ljudi z gora

Velik padec prebivalstva v zadnjih petnajstih letih - Od hribovskih krajev avtonomne dežele Furlanija-Juljska Benečija je bila zabeležena največja emigracija v Beneški Sloveniji - Preti nevarnost, da izgine v kratkem času slovenski živelj v Furlaniji

Leta 1951 so imeli furlanski hribovi oziroma hribovi dežele Furlanije-Juljske Benečije, ker pokrajini Gorica in Trst nimata goratega področja, 132.678 ljudi napram 520.246 na gričevitem svetu in 573.197 na ravnini.

Leta 1961 je isto prebivalstvo doseglo komaj 119.616 enot v hribovih, 508.050 na gričih in 563.632 na ravnini, kar znači, da se je število prebivalstva skrčilo v hribovih za 9,9%, na gričevitem svetu za 8,4% in majhen porast na ravnini.

Ti podatki zadostujejo, da dokažemo, da je treba proces depopulacije zasledovati in ga preprečiti, ker bodo gore v drugem primeru ostale ne samo brez mladih moči, ampak bodo morale tudi kljubovati krizam, ki bodo zapletle vse svoje strukture in kompromitirale prihodnost.

Če prištetemu temu tako vidnemu padcu prebivalstva tudi prisotno prebivalstvo, ugotovimo, da je emigracija težak problem, ki mora biti znanstveno analiziran iz vseh vidikov in rešen, ker bo drugače usoda hribov definitivno preudicirana.

Dovolj je, da pomislimo, da doseže permanentna in sezonska emigracija v Julijskih Predalпах (v hribovih Beneške Slovenije), v Karnijskih Alpah in Karniji kar 60 tisoč enot oziroma 30% rezidentnega prebivalstva.

Gotovo bo naše čitatelje zanimalo predvsem kakšen je položaj v hribovskih predelih Beneške Slovenije. Večkrat smo pisali in z neizpodbitnimi podatki dokazali, da je tam stanje najslabše. In res, od leta 1951 do leta 1961, ko je bilo zadnje ljudsko štetje, se je število prebivalstva skrčilo kar za 14,7%. Točno sliko, kako je padalo število prebivalstva v zadnjem desetletju, vam bo pokazala razpredelnica, ki jo ob strani objavljamo. Naj tudi dodamo, da podatki zadnjega ljudskega štetja še niso uradni in so mnogo nižji kot smo jih navedli. Ugotovljeno je bilo namreč, da so prenekateri hribovske občine šteje med bivajoče prebivalstvo tudi ono, ki se je že pred desetletji izselilo za stalno v inozemstvo ali druge kraje po Italiji. To so napravile občine zgolj zaradi tega, da bi bile deležne večjega deleža prometnega davka, ki ga daje država posameznim občinam na podlagi rezidentnega prebivalstva. Zato lahko sklepamo, da je padec prebivalstva v Beneški Sloveniji znatno večji neko ga prikazujejo razne uradne statistike.

V zadnjih petih letih, to je od 1961 pa do konca leta 1965, pa se je beg ljudi iz hribovskih krajev še povečal. Padec se je tudi v teh letih najbolj občutil v Beneški Sloveniji in prav posebno v zapadnem predelu, kjer se je število prebivalstva v nekaterih vaseh zmanjšalo več kot za polovico, nekateri zaselki kot na primer Breg, Flipan, Vile, Debeleži pa so skoraj izginili.

Te številke so zadošne, da more kdorkoli razumeti, da predstavlja emigracija iz vsakega vidika evolucije hribovske skupnosti negativen faktor, kajti sčasom bi

bil njen vpad tolikšen, da bi kompromitiral družbeno strukturo samo.

Če se ne bo zaustavilo beg ljudi z gora, bodo glavne posledice depopulacije sledeče: občutna neuravnovešenost med rezidentnim in prisotnim prebivalstvom; naraščanje neaktivnega prebivalstva z ozirom na aktivno in višji davki družbenih stroškov v skupnosti; pomanjkanje delovne sile in neprestan odhod intelektualne sile in bi se zaradi tega zaustavila druž-

bena evolucija hribov; potrebno bi bilo ridimensionirati strukture gorskih skupnosti z ozirom na različne odnose rezidentnega prebivalstva, ki bi v dobi dvajsetih let mogle pasti zelo nizko, beneški Slovenci bi pa izginili.

To bi bile težke posledice depopulacije, ki ne morejo uiti komur sledi te probleme, ki bi morali biti, po našem mnenju, predmet študije in diskusij, da ne bi šli naproti neprijetnim presenečenjem.

OBČINA	URADNA	LJUDSKA	ŠTETJA
	1921	1951	1961
AHTEN (Attimis)	4.327	3.270	2.911
BRDO V TERSKI DOLINI (Lusevera)	2.923	2.228	1.810
DREKA (Drenchia)	1.562	1.392	1.128
FOJDA (Faedis)	5.409	4.566	4.100
GORJANI (Montenars)	2.356	1.465	1.065
GRMEK (Grimacco)	1.780	1.737	1.645
NEME (Nimis)	6.165	4.398	3.599
PODBONESEC (Pulfero)	4.066	3.735	3.306
PRAPOTNO (Prepotto)	2.316	2.036	1.536
REZIJA (Resia)	3.695	3.350	2.830
SV. LENART (S. Leonardo)	2.637	2.283	2.077
SV. PETER (S. Pietro al Natisone)	3.544	3.088	2.842
SOVODNJE (Savogna)	2.143	2.077	1.741
SREDNJE (Stregna)	1.908	1.883	1.554
TAVORJANA (Torreano di Civid.)	3.607	3.404	2.918
TIPANA (Taipana)	3.597	2.841	2.258
SKUPAJ	52.035	43.753	37.320

Začela se je izvajati decentralizacija deželnih uradov

Prisedništvo za kmetijstvo preselili iz Trsta v Videm

Tekom tega leta bodo preselili v Videm še več deželnih uradov, med temi tudi resor za programacijo, za javne ustanove (Enti Locati), turizem in resor za personal

Administrativni organi avtonomne dežele Furlanija-Juljska Benečija so se začeli decentralizirati.

Zaenkrat so preselili iz Trsta deželno prisedništvo za kmetijstvo, ki je najvažnejše, v Videm in sicer v palačo konzorcija «Ledra-Tagliamento» v ulici Caterina Percoto 7 (na vogalu kolodvorskega drevereda, v neposredni bližini, kjer se tiska «Matajur»).

To je vsem pogodu, posebno pa nam. Ker se more z Vidma vsega dotakniti z roko, pričakujemo, da bosta tudi Beneška Slovenija in Kanalska dolina deležni večje pozornosti s strani deželnega prisedništva za kmetijstvo, kateremu želimo dobro delo in dosti uspeha, seveda tudi za naše zapuščene doline in našo narodno skupnost.

Iz dobro obveščenih krogov smo izvedeli, da bodo preselili v Videm tudi druga prisedništva in sicer najprvo prisedništvo za turizem, prisedništvo za kontrolo nad krajevnimi organi in prisedništvo za personal. Decentralizacija deželne uprave bi se morala polagoma nadaljevati, tako da bi v Trstu ostalo le predsedstvo deželne skupščine, predsedstvo deželnega odbora in dva prisedništva: za finance in industrijo in trgovino.

Beneški Slovenci želijo, da bi de-

želna vlada upoštevala tudi njihove zahteve in sicer, da bi jim bile dane vse pravice, ki jim pritičejo po ustavi in posebnem statutu dežele in da bi zato sorazmerno zaposlili v deželne urade tudi pripadnike njihove jezikovne skupnosti. Do danes niso vzeli v službo, razen ene same izjeme, nobenega beneškega Slovenca.

Visoko italijansko odlikovanje
Petru Stamboliču

Pred nedavnim je predsednik zveznega izvršnega sveta Socialistične ljudske republike Jugoslavije Peter Stambolič sprejel veleposlanika Italije v Beogradu Roberta Duccija. Ob tej priložnosti je veleposlanik Ducci izročil predsedniku visoko italijansko odlikovanje «viteza velikega križa za zasluge», s katerim ga je predsednik italijanske republike Giuseppe Saragat odlikoval «za zasluge pri utrjevanju in razvoju prijateljskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo».

V zahvali za visoko italijansko odlikovanje je predsednik Stambolič izrazil prepričanje, da se bodo prijateljski odnosi med Italijo in Jugoslavijo še nadalje razvijali v interesu obeh držav in miru na svetu.

SV. PETER SLOVENOV

Bonifikacija ob Kosci in Aborni

Pretekli teden sta šla šempeterški župan Gino Koređić in šenlenarški župan Jožef Sidar k deželni odborniku za kmetijstvo adv. Comelliju, da sta mu obrazložila v kakšnem stanju se nahajajo njive in travniki med Škrutovcem in Ažlo, kjer ob vsakem večjem dežju Kosca naraste, prestopi bregove in dela seveda veliko škodo, ker odnaša s seboj pridelke in zemljo, prinaša pa prod. Povedala sta mu, da bi se moral do konca zgraditi rečni nasip, katerega so začeli graditi že pred več leti in še do danes ni dograjen. Furlanska ustanova za gorsko gospodarstvo je že pripravila načrt za sanacijo pasu ob Kosci in Aborni, ki predvideva okoli 150 milijonov lir stroškov.

Odbornik Comelli je obljubil, da bo dežela Furlanija-Juljska Benečija s posebnimi sredstvi, ki jih ima na razpolago za bonifikacijo gorskih krajev, tekom dveh let napravila tudi to potrebno delo.

PRISPEVEK DEŽELE ZA CESTO V HLJEVE

Deželni odbor za kmetijstvo bo dal naši občini poseben prispevek za ureditev poljske poti, ki veže Dolnji Brnas z gorskimi zaselkom Hljeve. Za to delo predvidevajo okoli pol milijona lir stroškov.

ZA KANALIZACIJO

Zvedeli smo, da je dežela nakazala naši občini prispevek 11 milijonov lir za gradnjo kanalizacije v Špetru in Petejahu. Z deli bodo pričeli, čim bo vreme ugodno.

UMRLA JE UČITELJICA EVGENIJA ZABRIESZACH

Pretekli teden je umrla po kratki bolezni v čedadski bolnici učiteljica v pokoju Evgenija Zabrieszach. Rajnka je učila dolgo let v osnovni šoli v Špetru in po drugih vaseh Nadiške doline. Njenega pogreba se je udeležila velikanska množica ljudi, saj je bila med vsemi priljubljena in spoštovana.

ČEDAD

DVA MILIJONA ZA ŠOLE

Dežela Furlanija-Juljska Benečija je dala čedadski občini več kot dva milijona lir za šolsko asistenco in sicer: 330 tisoč za povnitev občini, ki je posodila denar za prevoz dijakov in za nakup šolskih knjig za obvezno osemletno šolanje; 574 tisoč lir za študijske nakaznice (assegni di studio) in 70 tisoč za potne stroške dijakom srednje šole in šole druge stopnje. Enake prispevke so dobile tudi druge občine čedadskega okrožja.

Avtomobilska dirka na Staro goro

Sklenjeno je bilo, da se bodo letošnje leto vršile avtomobilske tekme na Staro goro dne 25. maja. Dirke je organiziral ACI (italijanski avtoklub) s sodelovanjem lokalnega turističnega društva. Na dirke se lahko prijavijo tudi tuji avtomobilisti.

PRAPOTNO

SVIŽ GROB V TUJINI

Vsem je postalo zelo tesno pri srcu, ko smo zvedeli, da se ne bo nikdar več vrnila v rodni kraj 41 letna Marija Markulin poročena Makorič iz Bodigoja. Ni dolgo od tega, da se je izselila z možem Linom in dvema otroki v Avstralijo, kamor so odšli na delo kot nešteto drugih iz naših krajev. V Bodigoju jo bodo ohranili v svetlem spominu, saj je bila vedno tako dobra in prijazna žena. Naj ji bo lahka tuja zemlja.

POROKE

Tale mesec so se poročili sledeči iz naše občine: 26 letni delavec

Graziano Zanuttig iz Prapotnega z 22 letno Lucijo Chetta iz Gallipoli (oba rezidentna v Svici), 68 letni kmet Anton Bon iz Gagliana pri Čedadu z 61 letno Erminijo Markolin iz Čale in 28 letni delavec Tomaž Dus iz Sovodenj s 44 letno Carmelo Eleno Turco iz Pojane. Znanci želijo vsem novičem obilo sreče v zakonskem življenju.

CESTA BODIGOJ - FRDJEL

Pričela so se dela za ureditev ceste Bodigoj-Frdjel. Odprli so delovni kantir, ki ima na razpolago za izvedbo tega dela 600 tisoč lir. Zaposlili bodo 20 delavcev.

FOJDA

JAVNA DELA

Našemu županu so sporočili, da je deželni odbor, kot predvideva deželni zakon, sprejel prošnjo občinske administracije za doseg prispevka za gradnjo kanalizacije. Deželna administracija bo prispevala za to delo 5% na celotne stroške.

Kanalizacijo bodo zgradili v sledečih vaseh: v Čeneboli, ki bo stala 15 milijonov 14 tisoč lir, v Ronkih (9.318.000) in v Čampeju (8.485.000). Te vasi so resnično najbolj potrebne, da se izvede to javno delo in zato je prav, da je dežela ugodno rešila njihovo prošnjo.

AVTOBUS DO ČENEBOLE

Pretekla nedelja je bila za gorsko slovensko vas Čenebole velik dan, saj je prvič do tja privozil avtoBUS. Sedaj, ko bodo povezani z dolino, jim bo prihranjenega mno-

go napora. Avtobusno linijo upravlja podjetje SAITA. Inauguracije se je udeležil poleg mnogih zastopnikov oblasti tudi predsednik deželne odbora dr. Alfredo Berzanti.

PODBONESEC

MALI OBMEJNI PROMET

Mali obmejni promet med Italijo in Jugoslavijo je bil tudi meseca januarja jako zadovoljiv. V Štupci so zabeležili iz italijanske strani povprečno kar tisoč prehodov dnevno. Skozi vse obmejne prehode v Beneški Sloveniji pa je bilo vsega skupaj 42.254 prehodov in sicer 29.810 iz italijanske strani in 12.444 iz jugoslovanske.

Čez posamezne obmejne prehode pa je bil promet takšen: skozi obmejni prehod v Štupci je bilo 40.138 prehodov, skozi Učjo 82, skozi Most na Nadiži 492, skozi Polavo pri Čeplesiščih v sovodenjski občini 452, skozi Solarje pri Dreki 452, skozi most Mišček pa 668 prehodov.

DEŽELNI PRISPEVEK

Deželni odbor za javna dela je dodelil naši občini svoj prispevek k stroškom 25 milijonov lir, ki jih bodo potrošili za gradnjo kanalizacije. Dežela bo tudi dala urediti pokopališče in kapelo v Briščih, ki je bila poškodovana pri zadnji povodnji.

Za združni hlev v Roncu

V kratkem bodo dogradili združni hlev, katerega živinorejci tako težko pričakujejo. Prav te dni je ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo sporočilo, da je na-

Končno ima tudi slovenska vas Čenebola, ki leži ob vznožju Ivanca v občini Fojda, asfaltirano cesto, katero je preteklo nedeljo inauguriral predsednik deželne odbora Alfredo Berzanti. Ob tej priložnosti je privozil v vas tudi prvi avtoBUS, ker so podaljšali avtomobilsko progo iz Fojde do Čenebole.

Novi predpisi za promet čez mejo

Od 24. januarja do 2. februarja je v Trstu zasedala mešana jugoslovansko-italijanska komisija za izvajanje videmskega sporazuma. V tem času je komisija preučila in soglasno rešila vsa vprašanja, ki so bila obsežna v 11 točkah dnevnega reda. Pogovori so zadevali vprašanja funkcioniranja videmskega sporazuma v celoti, nekatere valutarne in carinske olajšave funkcioniranja pomorskega in avtobusnega prometa in tudi vsa druga vprašanja, ki sta jih predložili obe delegaciji v razpravo. Med najbolj pomembnimi sklepi, ki jih je sprejela komisija, so tisti, ki se tičejo povečanja dinarskih zneskov in količine živil, ki jih uporabniki obmejnih prepustnic lahko nosijo s seboj ob prehodu meje, dalje vprašanje dinarskih tarif v pomorskem

prometu, vzajemna preskrba obmejnih območij z vodo in električno energijo in drugo. Komisija je prav tako sklenila predložiti vladam obeh držav, da skleneta sporazum, ki bi pospešil in poenostavil izvajanje pravne pomoči. Po podpisu zaključnega dokumenta sta oba predsednika delegacij v pozdravnih govorih poudarila pomen opravljenega dela, ki je potekalo v prijateljskem in delovnem ozračju. Po njihovih besedah se je tudi na tem zasedanju pokazala učinkovitost in objektivnost komisije, ki jo nudi videmski sporazum obmejnemu prebivalstvu, hkrati pa prispeva tudi k utrjevanju odnosov med obema državama. Na koncu je vodja italijanske delegacije Poscucci Righi po nalogu italijanskega veleposlanika v Beogradu in v imenu italijanske vlade izročil vodji jugoslovanske delegacije Franju Mičetiču odlikovanje red viteza za zasluge italijanske republike. Med sklepi, ki naj prispevajo k nadaljnji okretnosti sodelovanja v okviru videmskega sporazuma, naj omenimo zgolj nekatere: jugoslovanski lastniki obmejnih prepustnic bodo odslej lahko namesto dosedanjih 50 novih dinarjev, nosili s seboj čez mejo 100 novih dinarjev, lastnikom tako imenovanih kmetijskih prepustnic pa bo dovoljeno nositi čez mejo po tisoč starih dinarjev dnevno. Povečujejo se tudi dovoljene količine živil, ki jih lahko uporabnik obmejnih prepustnic nabavi na drugi strani meje. Tako bodo lahko ob vsakem prehodu nosili s seboj 4 kg riža, namesto dosedanjih 2 kg,

kazalo 50% na stroške, ki znašajo 27 milijonov lir.

POMANJKANJE PITNE VODE

Zaradi mraza in tudi zato, ker že nekaj časa ni deževalo, so ostali v nekaterih vaseh brez pitne vode. Najbolj prizadete so bile vasi Kal, Gorenja vas in Cicigoj. Ljudje bi radi videli, da bi ojačili vodovod in da bi tako prenehale težave, ki nastanejo tako pogostoma zaradi pomanjkanja vode.

SV. LENART

Bilanca konzercija srednje šole

Upravni svet lokalnega konzorcija srednje šole je sprejel obračun za finančno leto 1964-65, ki je uravnovešen. To se pravi, da je bilo enako izdatkov kot dohodkov. Največ so potrošili za prevoz šolarjev iz štirih občin in sicer iz Sv. Lenarta, Grmek, Srednj in Dreke do Škrutovega, kjer obiskujejo srednjo šolo.

AHTEN

Obupal je nad življenjem

Zelo je vse presenetila novica, da je obupal nad življenjem 44 letni invalid Ermenegildo Tomada. Pred dnevi so ga našli njegovi domači obešenega v nekem seniku. Pokojni je kazal znake umske zmedenosti že dlje časa in se je nekaj časa tudi zdrvil v umobolnici. Zadnje čase pa se je njegovo stanje še poslabšalo, kar je bilo tudi vzrok, da je napravil ta obupni korak.

KLODIČ

NESREČA

V čedadsko bolnico so morali peljati 83 letnega Vigija Vogriča iz Grmek, ker je pri delu v hlevu tako nesrečno padel na tla, da si je zlomil več reber in dobil tudi hudo rano na glavi. Ozdravil bo v enem mesecu.

DREKA

LISICE DELAJO ŠKODO

Dreške gospodinjice se zadnje čase zelo pritožujejo, ker jim lisice krajejo kokoši. Največ jim jih pokrajejo ponoči iz kokošnjakov. Lovci bodo sedaj sklicali občni zbor, da se bodo zmenili kaj morajo ukreniti, da bodo zatrli te zvite škodljivke.

KRATKE VESTI

TAVORJANA - V bolnico so morali peljati 42 letnega Alojza Benatija iz Tojana, ker se je pri sekanju drv močno urezal v levo roko. Ozdravil bo v treh tednih.

SV. LENART - Pretekli teden se je pričel tečaj za mlade obdelovalce zemlje. V ta tečaj se jih je vpisalo precej, a še več bi jih bilo, če bi bili vsi pri hiši.

ČEDAD - Ni dolgo tega, da so neznanzi vlomili v gostilno pri kolodvoru, prejšnji teden pa se je vlom ponovil. Na enak način so iz kolodvora vdrli skozi okno in tudi to pot odnesli 170 zavojčkov cigaret in nekaj steklenic likerja.

KRMIN - Pretekli teden je bil v Novi Gorici krminski župan. Obiskal je predsednika novogoriške občinske skupščine Jožka Štruklja in se pogovarjal z njim o medsebojnem sodelovanju. Hkrati ga je povabil, naj s svojimi sodelavci obišče Krmin. Predsednik Štrukelj je vabilo sprejel. Dogovorila sta se tudi, da bo novogoriška delegacija obiskala Krmin v drugi polovici februarja.

Zemlja in Luna povezani - beneški Slovenci odrezani

Človeštvo je doseglo nov veličasten uspeh v osvajanju vesoljskih daljav. Sovjetskim znanstvenikom se je posrečilo tisto, kar je poglavito pri vesoljskih potovanjih — srečen pristonek. Sovjetska vesoljska postaja «Luna 9» je tako pristala na Luni, ne da bi se karkoli poškodovala. Avtomatska postaja je oddajala tudi prve fotografije z neposredne Lуне površine. Zdjaj je povsem točno ugotovljeno, da je Lunina površina trdna, vsaj tam, kjer je avtomatska postaja pristala, in to je na območju kraterjev Reiner in Marius. Lunina površina je polna kamena, večjega in manjšega, zelo ostrega, okrog postaje so jamice, kratka, nekako tako je kot kje na krasu, kjer niti trava ne raste.

Same fotografije so zelo jasne in jih zdaj znanstveniki proučujejo, da bi ugotovili še druge značilnosti Luninih tal.

In seveda ne bi bilo uspeha, da ne bi bilo okrog njega tudi kakšnih zapletov. Tako so npr. v Veliki Britaniji — v observatoriju Jodrell Bank — tudi sprejeli fotografije neposredno iz sovjetske avtomatske postaje na Luni ter jih objavili še preden so to storili v Sovjetski zvezi. Sovjetski znanstveniki so namreč sporočili svetu, na kakšnih valovnih dolžinah oddaja ta avtomatska vesoljska postaja — niso pa povedali vseh podatkov tako, da so britanske slike z Lune za približno dvainpolkrat izkrivljene. Sovjetski akademik Blagonravov je to zamero tudi javno povedal.

Če pustimo te človeške marnje ob strani, je ta sovjetski uspeh neprecenljivega pomena za raziskave Lune in vesolja sploh. Zdjaj je torej točno ugotovljeno in preskušeno, da bi tudi človek lahko pristal na Luni, še nekoliko lažje, ker bi sam upravljal z avtomatske naprave. Drugič se odpirajo možnosti za graditev vesoljskih laboratorijev in opazovalnic na Luni, kjer ni ozračja pa je tudi podoba zvezd in ozvezdij veliko jasnejša. Nekateri že kujejo načrte o «diamantnih rudnikih», ki da bi jih odkrili na Luni, če ni že samo kamenje iz čistega zlata in srebra. Kajpak so to le pravljice in tvezenja, da zabavajo neuke bralce, čisto iz trte pa le niso domneve, da bi nekoč v daljnji prihodnosti izkoriščal človek tudi Lunina rudna bogastva. Toda najprej mora še stopiti na Luno, da bi lahko verjeli takim ugibanjem.

Pa se spet postavlja že staro vprašanje: kdo je prvi v vesoljski tekmi. Nekateri so za Ruse, ker so pač najdlje v vesolju in uperili svoje oko predvsem na našega večnega spremljevalca. Drugi pravijo, da je izid neodločen, ker so Američani dlje s krmarjenjem vesoljskih ladij, saj jim je uspelo, da sta se njihovi ladji Gemini 6 in 7 približali na nekaj centimetrov. Tisti, ki se bolj spoznajo na vojaške reči, zatrjujejo, da so Američani celo v majhni prednosti. Na pot okrog Zemlje lahko pošljejo ladjo, posadko pa izmenjujejo in bi taka ladja nenehno krožila okrog Zemlje, fotografirala vse, kar se dogaja na njej, poročala o gibanju ladij na morjih, o vlakih in še o vsem drugem mogočem, v kar vojaški strategji tako radi vtikajo svoj nos. Skratka, po teh mnenjih so Američani vojaško v prednosti. Pripomnimo le to, da nim, se pravi Američanom, še zdaleč ni uspelo zgraditi raket s tolikšno potisno močjo, kot Sovjetom, ki so že poslali na vesoljska potovanja dve ladji, od katerih tehta vsaka več kot deset ton. No, že ta vesoljska avtomatska postaja, ki je pristala na Luni, je bila težka poldrugetono. Dve orjaški postaji z napisom Sovjetska zveza pa letita zdaj po zračni poti proti Veneri, proti tisti zvezdi, ki je tako svetla in mila na večernem nebu in ki ji čisto po domače pravimo Večernica.

Človek je čisto zares začel osvajati vesolje. Pred desetimi leti je spadalo vse takole pisanje med čisto fantazijo, ob kateri si se le nasmehnil kot ob branju romanov častiljivega strička Julesa Verna, bral si pa le.

No, če sedaj pogledamo s teh vesoljskih perspektiv na to «solzno dolino» smo spet pri Slovencih videmske pokrajine, ki ne uživajo nikakih narodnih pravic. Povedali bomo še več: na vse načine skušajo nadaljevati s staro prefašistično in fašistično politiko, ki ima za cilj raznaroditi slovensko govoreče prebivalstvo na področju Beneške Slovenije in Kanalske doline. Res je, da zadnja leta ne postopajo tako brutalno kot za časa fašizma, toda njihovo delo je bolj učinkovito, ker je podtalno. To, kar so doslej proi raznarodovanju v zadnjih dvajsetih letih, niso dosegli prej v osemdesetih, to je od leta 1866, kar so beneški Slovenci pod Italijo.

Toda Slovenci videmske pokrajine se kljub temu niso in se ne bodo odpovedali borbi za svoje nacionalne pravice in so trdno prepričani, da kot napreduje znanost, bodo napredovale tudi tiste politične sile v Italiji, ki jim bodo dale vse pravice, ki jim pritičejo po ustavi in človeškem pravu. Res je sramotno, da se v dobi, ko se človek pripravljata na polet na Luno, zanika beneškim Slovincem pravico do pouka v materinem jeziku in preprečuje njihov ekonomski in kulturni razvoj.

V dvorani katoliške kulturne šole v Vidmu

Ljubljanski nadškof Pogačnik predaval o oglejskem patriarhatu in Slovencih

V prisotnosti številnih uglednih poslušalcev iz kulturnega življenja Furlanije in Beneške Slovenije je visoki cerkveni gost orisal v svojem govoru dobre odnose slovenskega naroda do oglejske cerkve

Preteklo nedeljo je bil na obisku v Vidmu, kamor ga je povabil videmski nadškof msgr. Giuseppe Zaffonato, ljubljanski nadškof msgr. dr. Jože Pogačnik. V Vidmu je v katoliški kulturni šoli v dvorani « Brosadola » imel ob tej priliki zanimivo predavanje z naslovom « Oglej in Slovenci ».

Dvorana je bila nabito polna uglednih poslušalcev, posebno zgodovinarjev, ki proučujejo zgodovino Furlanije, profesorjev, učiteljev in seveda tudi mnogo duhovščine iz Furlanije in Beneške Slovenije.

Konferenca, ki jo je imel ljubljanski nadškof, je zelo ugajala vsem poslušalcem in to je dokazalo tudi njihovo pozorno poslušanje.

Govornik, ki je predaval v dokaj dobri italijanščini, je najprej omenil ustanovitev latinske kolonije v Ogleju kot rimski branik proti vzhodnim in severnim narodom Evrope. Nato je analiziral pereči problem: zgodovinsko dejstvo legende, ki smatra Sv. Mohor-

ja za prvega oglejskega škofa. S tem je predavatelj prikazal drugačno tezo, kot jo prikazuje videmski zgodovinarji, a to ni bila pravzaprav temeljna točka njegovega predavanja.

Še bolj zanimiv del njegovga predavanja je bil drugi, ko je nadškof, potem ko je omenil naseljevanje Slovencev ob Dravi, Savi in Soči, povedal zgodovino njihovega počasnega in postopnega pokristjanjenja. Za spreobrnitev Slovencev so mnogo pripomogli misijonarji, ki so prihajali iz Ogleja in Salzburga. Povedal je tudi, da oglejski misijonarji niso nikoli skušali raznaroditi Slovencev, kakor so to delali nemški. Oglejski misijonarji so delovali vedno s spoštovanjem do jezikovne in etnične individualnosti slovenskega naroda. In ta čut spoštovanja so obdržali tudi potem, ko so Slovenci prišli pod posvetno oblast oglejskega patriarhata. Oglejski patriarhi in njihovi vikarji so vedno pokazali globoko spoštovanje do slovenskega naroda, ki so

bili pod njihovo jurisdikcijo. Skrbeli so za cerkveno organizacijo s tem, da so ustanavljali župnije in samostane, bili so široki napram cerkvam in dobrotelnim ustanovam in tudi nikoli niso usiljevali italijanskega jezika. Zgovoren dokaz za to — je nadaljeval gornik — je dal stari patriarh Grimani, ko je prišel v Videm in hotel iti v Slovenijo, da bi tam prisostvoval cerkvenemu obredu v glagolici.

Leta 1420, so Benetke vojaško zavzele Furlanijo in tako je prenehala posvetna oblast patriarhov. Zato so takrat ustanovili ljubljansko škofijo, da bi združili vse Slovence, ki so živeli med

Savo in Sočo. Škofija pa je ostala še naprej pod jurisdikcijo oglejskega patriarhata. Šele po dokončni ukinitvi patriarhata, to je bilo leta 1752, so se Slovenci definitivno ločili od oglejske cerkve. Ob koncu njegovga zanimivega predavanja je ljubljanski nadškof še dodal: Zdi se, da se bo dolgo skupno versko občestvo, ki je trajalo skoraj tisoč let, danes zopet prižgalo, da bo združilo Furlane in Slovence v pripravah na veliki dogodek, ki se bo slavil v Vidmu čez kakšno leto: Evharestični kongres.

Ljubljanski nadškof se je zadržal v Vidmu tudi naslednji dan ter nato odšel v Benetke.

Vedno tesnejši odnosi med obmejnimi prebivalstvom

Pred nedavnim se je vršil v Koprju peti seminar italijanskega jezika in kulture. Med drugimi sta bila prisotna tudi opolnomočeni minister Pascucci Righi in dr. Mitja Vošnjak oziroma vodji italijanske in jugoslovanske mešane komisije za izvajanje videmskega sporazuma.

Ob tej priliki je Pascucci Righi dejal: « To je nov dokaz vitalnosti vseh iniciativ, ki streme k izboljšanju in utrjevanju odnosov med narodnostnima skupinama. Mislim, da so se manifestacije, naj si bo to na kulturni ravni ali na ravni drugih dejavnosti življenja obeh skupin, kakor tudi trgovske, turistične in gospodarske, utrjevale v teh zadnjih časih; in drug dokaz za to vidimo v rezultatu dvanajstega zasedanja mešane komisije za izvajanje videmskega sporazuma, ki se je zaključilo v Trstu in katerega rezultat je ta, da se bodo sedaj še bolj utrjevali in izboljševali trgovski odnosi med prebivalstvom, ki živi na sosednjih področjih. Seveda se morajo naši naporji, da bodo

rezultati tega sodelovanja še boljši, nadaljevati in to na kulturni kakor na trgovski in gospodarski ravni ».

Potem je dr. Vošnjak izjavil, da so odnosi med Italijo in Jugoslavijo postali v sedanjem viharnem svetu dokaz, kako morejo države z različno družbeno ureditvijo živeti v prijateljskih odnosih in prijateljsko reševati vse probleme, ki izhajajo od medsebojnih odnosov. Mislim, da je takšen način reševanja stvari prišel do izraza tudi ob priliki obiska predsednika italijanske vlade Alda Mora v Beogradu med razgovori z našim predsednikom izvršnega sveta Petrom Stamboličem; in je zaključil: « Tukaj se je sodelovanje raztegnilo na večje število prebivalcev obmejnih področij. Danes (sklicuje se na mali obmejni promet) moremo govoriti o sodelovanju med državljanji ene in druge strani tiste meje, ki nas ne loči več, ampak nas obojestransko zblizuje.

Kotiček za emigrante

SOCIALNE GARANCIJE NA OBMOČJU MEC

Iz Bruslja so nam sporočili, da je izvršni odbor Skupnega evropskega trga (MEC) predlagal šestim vladam skupnosti odredbo sistemov socialnega skrbstva v korist delavcev in njihovih družin, ki se priselijo iz ene države MEC v drugo: Francija, Nemčija, Italija, Luksemburg, Holandska in Belgija. V Belgiji so se namreč te zadnje tedne vršile velike manifestacije, da bi se preprečilo zaprtje šestih rudnikov premoga in niso manjkali niti mrtvi.

Obveščamo, da se glavni predlogi tičejo družinskih doklad, brezposelne podpore in invalidske ter starostne pokojnine. Gre namreč za več ukrepov, ki interesirajo okoli dva milijona Evropejcev, katerih večina so Italijani.

Namen ukrepov je dati družinam, ki ne spremljajo emigranta, zakonito asistenco, ki je v veljavi v državi rezidence. Če bo predloge izvršnega odbora MEC sprejelo šest držav, bodo lahko plačane cele brezposelne podpore po razpredelnicah, ki so v veljavi v državi, kjer je delavec vpisan v uradu za nameščanje in za čas, ki je predvideno.

Brezposelni, tudi tisti, ki so rezidentni na obmejnih področjih, bodo lahko dvignili družinske doklade in uživali bolniško asistenco v katerikoli kraj bi se preselili na območju MEC.

Kadar zakonodajstvo rezidenčne države predvideva minimalno pokojnino, ki je zagotovljena vsakomur, ki se je držal temeljnih predpisov, se bo delovni čas, ki ga je emigrant preživel v raznih državah skupnosti, štel za pokojnino.

V Švici preprečili manever proti tujim delavcem

Skoraj gotovo je, kot so nas obvestili iz Berna, da bodo prihodnjega meseca marca prišle v veljavo nove odredbe za tujo delovno silo v Švici. Marca bo namreč potekel dekret, ki je določeval pet procentno redukcijo.

Treba je videti, če bo dekret podaljšan, da bo prišlo tudi letos do pet procentne redukcije kot bi

France Prešeren

in njegova pesem

Dne 8. februarja 1849. leta je umrl najpomembnejši slovenski pesnik dr. France Prešeren. Takrat je usahnilo plodno življenje velikega Slovenca, ki se je z vsem srcem boril za napredne ideje in ki je želel svojemu narodu samo dobro. Iz leta v leto praznujemo obletnico njegove smrti, praznujemo jo iz globoke hvaležnosti in občudovanja.

Prešeren je bil pesniška osebnost, ki se lahko meri z največjimi evropskimi pesniki. Bil je prvi Slovenec, ki je v skladu z zavestjo svojega pesniškega poslanstva znal izraziti svojo osebnost in narodno nesrečo. Ko je uvedel v slovensko književnost vrsto novih pesniških oblik, je postavil slovensko poezijo na raven sodobne Evrope. S Prešernom je slovenska književnost, književnost zamudniškega naroda, dohitela evropske narode. V Prešernu je doživela hkrati svojo renesančno, klasično in progresivno romantično dobo. Prešeren je poiskal njene korenine pri ljudstvu, v ljudski pesmi, ki mu je postala izhodišče vsega nadaljnega pesniškega ustvarjanja. Prešernova pesem je tako domača, ljudska, naravna, notranje resnična, prepričevalna, hkrati pa klasično izbrana in svetovljanska, da jo zmeraj rad bere kmet, delavec ali izobraženec in da v njej uživa tudi izobraženi tujec.

Pomen Prešerna, pesnika in umetnika, pa ni samo v njegovi popolni poeziji, temveč tudi v tem, kako je pesnik izpovedal revolucionarno - demokratično, socialna in filozofska gesla svoje dobe. V svoji poeziji je razvil moderna umetnostna, politična in narodnostna gesla. Globoko je dojel in natanko opredelil svoj položaj umetnika v družbeno zaostalem okolju, povezal svojo osebnost z nesrečo svoje domovine ter pokazal slovenskemu ljudstvu njegovo vlogo v krogu ostalega človeštva.

Prešernovo plodno delo je bilo kratko. Po daljši bolezni je izdihnil 8. februarja 1849. leta. Z njim smo Slovenci izgubili velikega moža, ki je bil s svojimi poezijami eden prvih budnikov slovenskega ljudstva. Dolžni smo mu globoko zahvalo in zato se ga ob obletnicah njegove smrti spominjamo z globokim spoštovanjem.

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

Položaj Slovencev v Italiji

ravno in pravilno. Mehanično uveljavljanje načela recipročnosti pri dogovarjanju v izpolnjevanju medsebojnih obveznosti je nemogoče, skrajno krivično in nenačelno. Ne upošteva namreč položaja obeh narodnostnih skupin, ki ne more biti ob vsakem času enak, ker je urejevanje položaja narodnostnih manjšin predvsem stvar notranjega razvoja in manj mednarodnih sporazumov, ne upošteva njihovih realnih potreb in različnih državnopravnih ureditev. Danes občutijo krivico tržaški Slovenci, ker se odbor z dosedanjim načinom dela odpoveduje sklepati o številnih določilih Statuta, ki se na Tržaškem ne izvajajo.

Če bi se nadaljevala ta metoda dela tudi v bodočnosti, potem ne morejo tržaški Slovenci pričakovati, da se bodo v odnosu do njih po posredovanju mešanega odbora uveljavila važna načela, ki jih vsebuje Posebni statut. Ne bo mogoče doseči zadovoljivega uveljavljanja členov 2c, 2e in 5, ki določajo enakost v ravnanju pri uporabi jezika, svobodno uporabo slovenskega jezika v osebnih in uradnih stikih ter javne napise v slovenskem jeziku. Ne bo mogoče doseči prepovedi netenja nacionalne in rasne mržnje, kakor določa člen 3; prosvetnim, kulturnim in športnim organizacijam pa primerne in pravične pomoči iz javnih sredstev s trajnimi obveznostmi kakor določa člen 4c. Vsega naštetega za Slovence v Italiji ne bo mogoče po tej poti doseči, ker je za italijansko narodnostno skupnost v SFR Jugoslaviji danes vse to urejeno z zveznimi in republičnimi zakoni, podrobno pa s statuti občin. Ta metoda je bila tudi eden izmed vzrokov, da se je predmet razgovorov na zadnjih zasedanjih odbora prenesel na sicer koristna, toda manj važna področja izven Spomenice, ker so bili doseženi tudi pozitivni rezultati, kar bi bilo samo po sebi hvalevredno, če ne bi ostalo neuresničeni toliko drugih važnejših in bistvenih določil Posebnega statuta, o katerih bi moral mešani odbor sklepati, ker je bil za to tudi ustanovljen.

Načelno je pa metoda recipročnosti na tem področju nevdružna, ker ne sloni na izvajanju priznanih pravic do človeka in manjšine, ki ji pripada; se pravi, na odnosih subjekta manjšine s subjektom državo, marveč ne sporazumih dveh držav od primera do primera, v katerih postane manjšina in z njo posamezniki, ki jo sestavljajo objekt.

Zgornji pregled neizpolnjevanja določil Posebnega statuta v odnosu do Slovencev na Tržaškem ni popoln; sicer pa je bilo ob drugih prilikah to področje podrobno obdelano in predloženo na pristojna mesta. Po spodbudnih zaključih ob priliki obiska predsednika Alda Mora v Beogradu in po zaskrbljujočem neuspehu 12. zasedanja mešanega odbora, ki mu ni uspelo sporazumeti se niti glede ustanovitve dveh slovenskih strokovnih zavodov industrijske in trgovske stroke v Trstu, ki bi nadomeščali ukinjene strokovne tečaje enakih vrst, katere je šolska reforma spremenila v enotno nižjo srednjo šolo, ima pričujoče pismo predvsem namen opozoriti ne vprašanja, ki so za tržaške Slovence življenjsko važna.

Slovenska kulturno gospodarska zveza se sklicuje na omenjeni beograjski dogovor med predsednikom vlade Republike Italije Aldom Morom in predsednikom Izvršnega sveta Socialistične federativne republike Jugoslavije Petrom Stamboličem, da bo ravnaje z narodnostnima skupinama ustrezalo črki in duhu obojestranskih dogovorov. Zato Slovenci v Italiji upravičeno pričakujejo novo obdobje v izpolnjevanju določil Posebnega statuta in ustrezen način delovanja mešanega odbora, da bo v resnici izpolnjeval naloge v duhu dogovorov.

S spoštovanjem.

Trst, 4. februarja 1966

IZVRŠNI ODBOR SLOVENSKE KULTURNO GOSPODARSKE ZVEZE
PRESEDNİK: (Boris Race)

Koncem leta 1965 je bilo na Švedskem nad pet tisoč italijanskih delavcev. Na Švedskem je izmed tujcev največ Fincev, katerih je okoli 67 tisoč.

Pet tisoč emigrantov na Švedskem

Un doveroso passo dell'Unione Culturale Economica Slovena

La situazione degli sloveni esposta al Governo della Repubblica Italiana

**Delusione e amarezza per i risultati della XII riunione della Commissione mista
Si chiede che i punti dello Statuto speciale vengano integralmente applicati**

Il Comitato esecutivo della Slovenska kulturno gospodarska zveza (Unione culturale economica slovena) ha esaminato e discusso ripetutamente la questione dell'attuazione delle norme dello Statuto speciale allegato al Memorandum di Londra nei confronti degli Sloveni del Territorio di Trieste. In occasione del decimo anniversario del Memorandum d'intesa di Londra, il Comitato esecutivo ha analizzato compiutamente la situazione degli Sloveni di Trieste, dandone dettagliata relazione nella lettera del 20 novembre 1964 al Presidente del Governo della Repubblica Italiana, on. Aldo Moro, ed esprimendo nella circostanza il desiderio che tutti i punti dello Statuto speciale venissero integralmente applicati.

Il Comitato esecutivo dell'Unione ha ritenuto suo dovere di riesaminare la questione nella sua seduta del 3 febbraio 1966 in vista dell'insuccesso della XII riunione della Commissione mista italo-jugoslava.

E tanto più tale carenza di risultati ha colpito gli appartenenti del gruppo etnico sloveno a Trieste ed in Italia in genere, in quanto l'ultima riunione della Commissione è stata immediatamente successiva alla visita dell'on. Aldo Moro a Belgrado. In tale occasione venne espresso in un comunicato comune il desiderio di «raggiungere ulteriori progressi, al fine di riservare alle due minoranze etniche il trattamento che rispecchi non solo la lettera, ma anche lo spirito degli accordi bilaterali».

La popolazione slovena ha accolto ciò con soddisfazione in quanto veniva così implicitamente riconosciuto in sede qualificata che gli accordi di cui trattasi sono attuati diffusamente e veniva preannunciata nel contempo a tale proposito una fase nuova. Fondata era, pertanto, la fiducia degli Sloveni che ha accompagnato l'inizio della XII riunione della Commissione mista durante la quale si sarebbe dovuti in pratica realizzare i voti espressi nel predetto comunicato di tanta importanza.

Giova invero ribadire che molti articoli dello Statuto speciale per il Territorio di Trieste non vengono affatto applicati nei confronti della popolazione slovena, che poi ad altri non è stata data esecuzione con opportuni provvedimenti e che infine l'applicazione di molte parti dello stesso statuto è manchevole nonchè insufficiente.

Il trattamento nei confronti della minoranza slovena non risponde quindi, nemmeno alla lettera degli accordi, il che non fa che confermare che tale trattamento è ancora molto lontano, dallo spirito dello Statuto speciale.

Adempiere agli obblighi è questione di volontà politica

L'adempimento degli obblighi assunti è primariamente questione di volontà politica, a cominciare dal più alto organo rappresentativo ed esecutivo. Indice dell'atmosfera dominante a questo riguardo è il fatto, che il Memorandum d'intesa non è stato formalmente ratificato dal Parlamento della Repubblica Italiana, per cui i magistrati ed i funzionari statali non attribuiscono all'accordo la validità di una legge dello Stato e negano, per conseguenza, l'applicabilità dello Statuto speciale. Non vi è stata d'altra parte alcuna modificazione di leggi esistenti o emanazione di nuove al fine di assicurare i diritti della minoranza slovena in confor-

mità allo spirito del documento in parola.

Di fronte a tale stato di cose non è stato facile il compito della Commissione mista italo-jugoslava prevista dallo art. 8 dello Statuto speciale, che le affida «l'incombenza di assistenza e consultazione sui problemi delle due comunità nazionali, di esaminare i reclami degli appartenenti a questa comunità e di visitare le relative zone». A rendere meno efficiente il funzionamento della Commissione ha contribuito anche il suo regolamento in base al quale esso può, tra l'altro, prendere in considerazione i ricorsi degli appartenenti alle minoranze nazionali e delle loro organizzazioni alla condizione che siano decorsi almeno sei mesi dalla loro presentazione alle autorità direttamente competenti.

Il nostro giudizio sulle dodici riunioni della Commissione mista sinora svoltesi poggia sulla quotidiana esperienza di quanto viene applicato o meno, e anche sulle constatazioni dirette della nostra

Perplexità, dubbi e sfiducia ha suscitato la mancata applicazione di essenziali disposizioni

Possiamo anche riconoscere le difficili circostanze nelle quali la Commissione lavora, tuttavia i termini come «atmosfera di reciproca comprensione», «reciproca comprensione e collaborazione» e simili che vengono sistematicamente ripetuti — a prescindere dai risultati delle riunioni della Commissione — suscitano presso gli Sloveni del Territorio di Trieste in vista alla mancata applicazione di numerose ed essenziali disposizioni dello Statuto speciale, perplessità, dubbi e sfiducia. I comunicati se in genere emessi, sono sempre laconici e generici. Gli Sloveni del Territorio di Trieste e in Italia in genere, e con essi la nostra Unione, hanno dato sempre il proprio contributo, nei limiti delle loro forze, per intensificare e consolidare i buoni rapporti tra l'Italia e la Jugoslavia.

Sinceramente desiderano di essere elemento di avvicinamento, tuttavia ritengono che la chiarezza dei comunicati è il mezzo migliore di realizzazione degli accordi e che la regolazione della sistemazione dei gruppi nazionali — specie se ciò si fonda su accordi — è elemento essenziale nelle reciproche intese e collaborazioni.

Presso gli Sloveni di Trieste desta particolare preoccupazione il metodo della lineare reciprocità a cui la Commissione mista sembra uniformarsi. Lo Statuto speciale si basa sul riconoscimento dei diritti, che valgono in misura uguale e per il gruppo italiano sotto amministrazione jugoslava e per il gruppo sloveno sotto amministrazione italiana, il che è del tutto naturale e giusto. Una meccanica applicazione della reciprocità nella trattazione degli obblighi reciproci è peraltro assurda, sommamente ingiusta e priva di principi. Con essa infatti si rende impossibile di tener conto della contingente situazione delle due comunità, che può non essere sempre identica, perchè la regolazione della situazione delle minoranze è più questione dello sviluppo interno e meno problema di accordi internazionali. Oggi gli Sloveni del Territorio di Trieste ritengono si commetta nei loro confronti ingiustizia, perchè la Commissione mista, con il metodo sinora seguito di fatto, rinuncia a trattare e concludere in merito alle numerose disposizioni dello Statuto, purtroppo non ancora attuate.

Se tale metodo dovesse venire seguito anche in futuro, gli Sloveni di Trieste

Unione e dei suoi associati. Tutto sta a testimoniare che scarsi sono i risultati della attività della stessa e che inefficace ne è l'opera.

E' infatti convinzione generale degli appartenenti alla comunità slovena e delle organizzazioni slovene del Territorio di Trieste che la Commissione è manchevole, tanto è vero che si registrano sempre meno ricorsi, previsti dall'art. 5 del suo regolamento, che danno diritto di appellarsi alla Commissione mista «quando si ritenga che sono stati violati i diritti riconosciuti dallo Statuto speciale» e di sottoporre alla Commissione problemi che riguardano «la non concordanza della legislazione con le norme dello Statuto speciale».

La nostra Unione e le organizzazioni ad essa associate hanno ad esempio indirizzato nei primi cinque anni dell'esistenza della Commissione mista 18 ricorsi, mentre nei tre anni successivi ne hanno presentato solamente uno.

non possono attendersi la realizzazione nei loro confronti degli importanti principi stabiliti dallo Statuto speciale, tramite la Commissione mista. Non sarà in tal modo possibile una soddisfacente attuazione degli articoli 2c, 2e e 5 dello Statuto che sanciscono l'uguaglianza di trattamento nell'uso delle lingue, il libero uso della lingua slovena nei rapporti personali e ufficiali con le autorità e le iscrizioni pubbliche in lingua slovena. Non sarà possibile conseguire la proibizione della incitazione all'odio nazionale e razziale, come previsto dall'art. 3; nè le organizzazioni educative, culturali e sportive potranno ottenere giusti contributi a carattere continuativo dai mezzi pubblici ai sensi dell'art. 4c. Quanto enumerato non potrà essere raggiunto a favore degli Sloveni in Italia per la via intrapresa, mentre per la comunità nazionale italiana nella R.F.S. di Jugoslavia tali questioni sono state già risolte con leggi federali e delle singole repubbliche e nei particolari con gli statuti comunali.

Il descritto metodo di lavoro è stato una delle cause per cui le trattative nelle ultime riunioni si sono spostate verso

campi utili sì, ma meno importanti ed esultanti il Memorandum. Si sono conseguiti anche risultati positivi e di per sé lodevoli, se però, non fossero rimaste insolite tante altre importanti ed essenziali disposizioni dello Statuto speciale di cui la Commissione mista si sarebbe dovuta occupare, poichè a tal fine è stata istituita.

In linea di principio il metodo della reciprocità nel campo in esame non è sostenibile, perchè non si basa sull'applicazione dei diritti riconosciuti all'uomo e alla minoranza cui questi appartiene, vale a dire sui rapporti tra il soggetto-minoranza con il soggetto-stato, ma su accordi di due stati caso per caso, nell'ambito dei quali la minoranza e con essa gli individui che ne fanno parte diventano mero oggetto.

I sopra enumerati casi di inadempimento delle norme dello Statuto speciale in favore degli Sloveni nel Territorio di Trieste non sono completi poichè in altre occasioni tali questioni sono state elaborate nei loro particolari e trasmesse alle istanze competenti.

Dopo i promettenti risultati della visita dell'on. Aldo Moro a Belgrado ed il preoccupante insuccesso della XII riunione della Commissione mista — che non è stata in grado di accordarsi nemmeno sull'istituzione a Trieste di due isti-

tuti tecnici a indirizzo industriale e commerciale con lingua d'insegnamento slovena in sostituzione dei corsi dello stesso carattere soppressi dalla riforma scolastica, perchè incorporati nella scuola media inferiore unica — la presente lettera intende soprattutto richiamare l'attenzione sui problemi che sono per gli Sloveni di Trieste di importanza vitale.

La Slovenska kulturno gospodarska zveza (Unione culturale economica slovena) si appella alla intesa raggiunta a Belgrado tra il Presidente del Governo della Repubblica Italiana, on. Aldo Moro, ed il Presidente del Consiglio esecutivo della Repubblica Federativa Socialista di Jugoslavia, Petar Stambolić, che cioè il trattamento delle minoranze corrisponda e alla lettera e allo spirito dei relativi reciproci accordi.

Perciò gli Sloveni in Italia giustamente attendono una nuova era nella applicazione e nell'attuazione di quanto previsto dallo Statuto speciale ed il conseguente più consono funzionamento della Commissione mista, affinché essa possa realmente e secondo lo spirito degli accordi assolvere i compiti assegnatili.

Con tutta stima.
Il Comitato esecutivo della
Unione Culturale Economica Slovena
Il Presidente
(Boris Race)

Preoccupati i minatori in Belgio

Dal nostro ufficio d'informazioni di Bruxelles apprendiamo che il Belgio è, dopo la Svizzera, tenuto naturalmente conto delle proporzioni territoriali, il Paese in cui c'è maggior concentrazione di lavoratori italiani, e precisamente ottantamila il che corrisponde complessivamente, con le famiglie, a una presenza italiana di oltre 220 mila unità, cifra che aumenta ogni anno di circa ottomila membri.

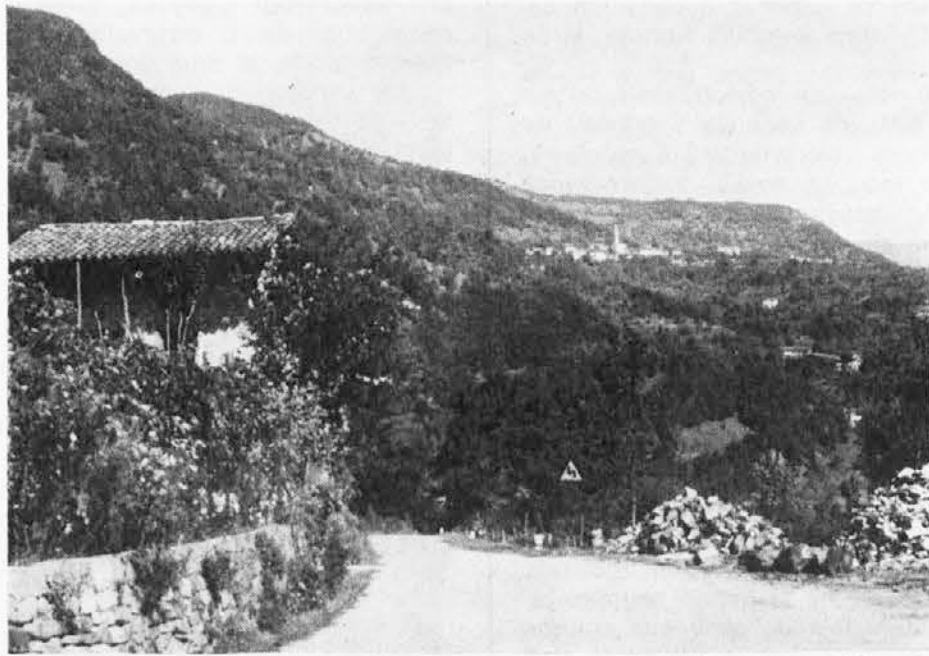
L'aumento riferito sta dunque a dimostrare che le possibilità di lavoro in Belgio sono migliorate. E mentre nel 1954 la quasi totalità degli emigranti italiani si recava a lavorare nelle miniere di carbone, oggi non sono più molti coloro che si occupano come minatori. Infatti buona parte di lavoratori trova sistemazione nel-

le varie industrie: nella siderurgia, nelle aziende tessili, nell'edilizia, nelle vetrerie e anche nelle attività alberghiere.

E' da poco che il sottosegretario on. Storch ha esaminato con i responsabili del governo belga i molteplici aspetti della situazione emigratoria dopodichè si stabili di continuare i contatti allo scopo di pervenire alla conclusione di un accordo che riguardi l'insieme dei problemi relativi agli emigranti italiani e alle loro condizioni di vita nel Belgio. L'ultimo accordo italo-belga è del 1954 e riguardava soltanto il settore minerario e soltanto nel dicembre 1963 veniva adottata in Belgio una legge che inseriva la silicosi — malattia che si contrae nelle miniere — fra le malattie professionali e prevedeva l'istituzione di un fondo speciale destinato a consentire ai lavoratori italiani malati di godere di un trattamento preferenziale nel quadro del sistema generale di previdenza previsto per i lavoratori.

Nei bacini carboniferi belgi sono attualmente occupati sedicimila minatori italiani ma molti di essi, dato l'orientamento del governo belga verso la progressiva chiusura delle miniere di carbone, temendo di perdere prima o poi il posto chiedono di essere ammessi a corsi di qualificazione professionale così da poter trovare occupazione in altri settori.

Infatti lo scorso mese in Belgio venne confermata la chiusura di ben sei miniere di carbone che all'incirca occupano cinquemila operai di cui quasi la metà italiani; e ciò ha dato luogo a delle violente manifestazioni (vi furono due morti, vari feriti e parecchi arresti tra cui parecchi italiani) nonché alle dimissioni del Governo. Le manifestazioni, appoggiate da tutte le organizzazioni sindacali e sorrette dalla solidarietà delle popolazioni, hanno ottenuto soltanto qualche successo parziale. Purtroppo prima o poi, ad una ad una, tutte le sei miniere verranno chiuse. Altra nota amara: in due diversi giacimenti metalliferi due minatori italiani sono stati di recente travolti e uccisi.

Ecco la snella e invitante valle di Savogna con le meravigliose creste dei suoi monti. Sul fondovalle la strada asfaltata e su, in alto a destra, un vezioso grappolo di case: è Vernassino uno dei più attraenti e riposanti villaggi montani.

di irrigazione o di variare comunque il regime naturale dei corsi d'acqua; l) divieto di effettuare operazioni campestri che possano variare la pendenza naturale del terreno.

Tutto insomma sembra quasi fatto apposta perchè in loco non rimanga proprio nulla da fare se non la valigia per andare raminghi per il mondo in cerca di un posto di lavoro che garantisca di che vivere.

In conclusione circa la zona montana (Slavia Friulana), che è quella che maggiormente ci interessa, dove come si è denunciato, palese è l'arretratezza dell'agricoltura e dell'allevamento del bestiame, la deficienza di strade e di acquedotti, la povertà delle abitazioni e la mancanza di industrie e di commerci, è nostro dovere invocare ancora il concreto intervento dello Stato, della Regione e dei vari Enti; intervento inteso a creare le basi necessarie per lo sviluppo economico e sociale dell'intero territorio considerato le cui popolazioni devono anche contare sull'applicazione e sulla tutela dei diritti riservati alle minoranze linguistiche compreso quello di impartire nelle scuole l'insegnamento nella lingua materna, che costituisce il mezzo più valido per tener viva la tradizione che ha origini lontane e onorevoli.

Studiosi appassionati e obiettivi ancora quindici anni addietro hanno portato a termine uno studio approfondito dal quale si rileva che allora, per creare le basi di una vera rinascita economica nelle Alpi Giulie, era

necessaria la somma di lire 2.082.500.000, somma che oggi, in confronto alle vere necessità della zona ed in rapporto alla svalutazione della moneta, appare quasi irrisoria. E tale somma, più di due miliardi, era così suddivisa: per contributi a carico dello Stato lire 442.500.000, per opere di competenza statale lire 1.640.000.000 cui vanno aggiunte lire 931.000.000 per opere di competenza privata.

Tra le opere di competenza statale figuravano i rimboschimenti, i rinfoltimenti (700 ha), la sistemazione dei pascoli (2300 ha), la sistemazione delle frane (20 ha), la difesa delle sponde (10 km.) e gli imbrighiamenti (3000 mc.), le trasformazioni fondiari (250 ha) ed i miglioramenti fondiari di interesse collettivo e più precisamente la viabilità interpodereale, l'approvvigionamento idrico, le canalizzazioni e le sistemazioni dei vivai forestali; e tra le opere di competenza privata e rimboschimenti di terreni saldi, cespugliati e prati, e miglioramenti dei pascoli e dei prati di monte (spietramento, decespugliamento e canalizzazioni) e trasformazione fondiaria ivi compresi i fabbricati sociali: caseifici, cantine sociali, ammassi e conservifici per frutta ed essiccatoi per castagne.

Queste buone intenzioni rimangono valide anche oggi; anzi, con la spinta della Regione, esse dovrebbero ampliarsi con la costruzione di qualche stabilimento industriale e di alberghi per favorire lo sviluppo turistico.

Dove si devono puntare gli occhi SLAVIA FRIULANA E VAL RESIA

Situazione zootecnica e spopolamento

Più modestissima risulta nella zona montana l'attività commerciale che nella maggior parte si limita a scambi interni e con la pianura friulana; e circa l'artigianato si limita alla fabbricazione di botti e vasi vinari appena sufficienti per il fabbisogno locale.

Non va dimenticato che un altro fattore contribuisce a rendere più seria e pesante la situazione nella zona montana e precisamente il problema delle servitù militari che pongono le nostre povere popolazioni nelle condizioni di non poter eseguire alcun lavoro. Infatti sono in atto queste disposizioni: a) divieto di fabbricare muri o edifici e di sopraelevare manufatti esistenti; b) divieto di fare elevazioni di terra o di altre materie; c) divieto di aprire strade; d) divieto di aprire o di esercitare cave di qualsiasi genere; e) divieto di fare nuove piantagioni arboree o di alto fusto; f) divieto di distruggere o diradare boschi o piantagioni arboree di alto fusto; g) divieto di impiantare linee elettriche, condotte di gas o liquidi infiammabili; h) divieto di impiantare o esercitare teleferiche; i) divieto di effettuare canali